

Tlačová správa

15.8.2019

Podľa prvých výsledkov výskumu sa ukazuje, že Slovensko disponuje učiteľmi s vysokým potenciálom

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) realizuje od 1. augusta 2018 národný projekt spolufinancovaný zo zdrojov EÚ s názvom *Medzinárodné hodnotenie kľúčových kompetencií dospelých (PIAAC)*. Súčasťou tohto projektu je aj výskum kľúčových kompetencií pedagogických zamestnancov na Slovensku, a to v oblasti čitateľskej, matematickej gramotnosti a riešenia problémov s využitím IKT (informačno-komunikačných technológií). NÚCEM ho realizuje v spolupráci s výskumníkmi z OECD s využitím testovacieho nástroja *Vzdelávanie a zručnosti online*. V úvodnej fáze výskumu NÚCEM elektronicky otestoval úroveň kľúčových kompetencií na vzorke 670 učiteľov zo základných škôl v rámci celého Slovenska. Učitelia okrem štandardizovaných testov vyplňali aj psychologické dotazníky zamerané na ich osobnostné charakteristiky súvisiace s kvalitou vykonávania ich pedagogickej činnosti. Prvé výsledky tohto výskumu sú veľmi priaznivé. Ukazuje sa, že v porovnaní s ostatnými vysokoškolsky vzdelanými ľuďmi na Slovensku, ktorí boli testovaní v 1. cykle medzinárodného hodnotenia kľúčových kompetencií dospelých PIAAC v roku 2012, dosahujú testovaní učitelia vyššiu úroveň čitateľskej, matematickej gramotnosti a riešenia problémov s využitím IKT. Veľmi zaujímavé sú aj spracované dáta a zistenia súvisiace s osobnostnými charakteristikami testovanej vzorky učiteľov.

Hlavným cieľom prebiehajúceho výskumu *Vzdelávanie a zručnosti online* (PIAAC online) je zistiť úroveň kognitívnych zručností pedagógov v troch základných gramotnostiach: **v čítaní s porozumením, matematike a pri riešení problémov s využitím IKT**. Zároveň sa vo výskume sledujú aj nekognitívne faktory, ako napr. **zázemie učiteľov, ich správanie, vlastnosti a osobnostné charakteristiky**, ktoré dopĺňajú odborný profil učiteľov. Unikátnosť tohto výskumu spočíva v tom, že umožňuje sledovať kognitívne zručnosti učiteľov a zároveň aj ich osobnostné črty, tzv. nekognitívne faktory, ktoré úzko súvisia s kvalitou vykonávania ich pedagogickej činnosti.

Význam sledovania úrovne kompetencií učiteľov a ďalších faktorov, ktoré môžu mať vplyv na kvalitu ich práce, spočíva v tom, že poskytne komplexnejší obraz o tom, aké predpoklady a dispozície majú slovenskí učitelia pre kvalitné vykonávanie ich profesie. **„Na základe výskumov navrhujeme spolu s odborníkmi konkrétnejšie odporúčania pre vzdelávaciu politiku ministerstva školstva k inovovaniu vzdelávacích programov, ktoré by mali rozvíjať potrebné kompetencie pedagógov,“** povedala riaditeľka NÚCEM Romana Kanovská.

Prvá fáza testovania pedagogických zamestnancov prebehla v novembri 2018. V rámci nej bolo oslovených viac než 2 000 učiteľov 2. stupňa základných škôl a zodpovedajúcich ročníkov 8-ročných gymnázií. **Záujem o účasť v elektronickom testovaní prejavilo 670 učiteľov z celého Slovenska.** Učitelia dostali prístupy do testovacieho nástroja a v domácom prostredí vyplňali oba online moduly – testy aj dotazníky. Vo vzorke učiteľov bolo 18 % mužov a 82 % žien, čo zodpovedá podielu mužov – učiteľov na Slovensku. **Priemerný vek zúčastnených učiteľov bol 43 rokov**, teda sa významne nelíši od priemerného veku učiteľov na Slovensku (44 rokov) zapojených do výskumu TALIS (2018).

Učitelia najskôr riešili štandardizovaný test na zisťovanie úrovne kognitívnych zručností. Test obsahoval 87 úloh a bol rozdelený do troch modulov: 1. čitateľská gramotnosť (40 úloh), 2. matematická gramotnosť (38 úloh) a 3. riešenie problémov s využitím IKT (9 zadaní). Úlohy, ktoré obsahuje nástroj *Vzdelávanie a zručnosti online*, vychádzajú z merania 1. cyklu PIAAC (PIAAC 1) a sú nastavené tak, aby ich obťažnosť bola porovnateľná s testovaním dospelých v PIAAC 1 v roku 2012.

Osobnostné charakteristiky účastníkov testovania boli sledované štandardizovaným psychologickým dotazníkom z nekognitívneho modulu. Tento dotazník ponúkal zo 104 dvojíc tvrdení na výber jedno, ktoré učители vyberali podľa vlastnej preferencie, teda podľa toho, ktoré tvrdenie najbližšie zodpovedalo ich osobnostnému profilu a správaniu.

Zúčastnení učители testovanej vzorky dostali po absolvovaní tohto komplexného testovania niekoľko výsledkov. Po vyhodnotení online testu dostali informáciu, akú úroveň dosahujú v čitateľskej, matematickej gramotnosti a v riešení problémov v porovnaní s priemerom na Slovensku a priemerom OECD krajín zapojených do výskumu PIAAC 1 v roku 2012, a to podľa vzdelania, povolania aj vekovej skupiny. Mimoriadne zaujímavé boli aj výsledky online dotazníkov, ktoré učiteľom priniesli informácie o používaní zručností, o ich životnom štýle, profesijných záujmoch a pod.. Výsledkom dotazníka, ktorý učители vyplňali, bolo ich zaradenie do 13 osobnostných kategórií a do 5 osobnostných dimenzií (svedomitosť, extravergia, ochota, emocionálna vyrovnanosť a otvorenosť novým výzvam). Viac informácií o osobnostných kategóriách v dotazníku je uvedených v [Prílohe 1](#). Výskumníci NÚCEM analyzovali dáta z testov aj dotazníkov vzorky 670 zapojených učiteľov v rámci Slovenska.

Čo ukazujú prvé výsledky?

Úroveň čitateľskej, matematickej gramotnosti a riešenia problémov vzorky učiteľov základných škôl je vyššia v porovnaní s vysokoškolsky vzdelanými ľuďmi na Slovensku v 1. cykle štúdie PIAAC

Úrovně kognitívnych zručností – čitateľskej, matematickej gramotnosti a riešenia problémov, ktoré dosiahli testovaní učители, sú uvedené v [Prílohe 2](#). Väčšina zapojených učiteľov dosiahla v sledovaných kognitívnych oblastiach **priaznivé výsledky**, ktoré neboli štatisticky rozlíšiteľné medzi mužmi a ženami. V čitateľskej a matematickej gramotnosti boli merané úrovne zručností na škále od 0 do 5, pričom úroveň 0 predstavuje najnižšiu a 5 najvyššiu úroveň testovanej gramotnosti. V čitateľskej gramotnosti 52 % učiteľov dosiahlo tretiu úroveň a 27 % štvrtú a piatu úroveň. V matematickej gramotnosti 41 % učiteľov dosiahlo tretiu úroveň a až 52 % učiteľov dosiahlo štvrtú a piatu úroveň. V schopnosti riešiť problémy (na škále úrovni od 0 – 3) sa 60 % učiteľov umiestnilo na druhej úrovni a 9 % učiteľov dosiahlo najvyššiu úroveň. Viac informácií o tom, ako sú zafinované jednotlivé úrovne zručností, uvádzame v [Prílohe 3](#).

Výsledky analýz ukázali, že zúčastnení učители slovenských základných škôl dosiahli **v porovnaní s vysokoškolsky vzdelanými ľuďmi na Slovensku z PIAAC 1 štatisticky významne lepšie výsledky** v čitateľskej, matematickej gramotnosti aj v oblasti riešenia problémov. Grafické znázornenie úrovne kognitívnych zručností učiteľov (čitateľská, matematická gramotnosť a riešenie problémov) v porovnaní s vysokoškolsky vzdelanými ľuďmi na Slovensku z 1. cyklu PIAAC uvádzame v [Prílohe 4](#).

Úrovně gramotností sa u učiteľov rôznych vekových kategórií významne neodlišujú

Analýza zručností učiteľov z hľadiska vekových kategórií (zobrazených v [Prílohe 5](#)) tiež ukázala, že výsledky zapojených učiteľov **v čitateľskej gramotnosti** boli porovnateľné s vysokoškolsky vzdelanou populáciou na Slovensku testovanou v PIAAC 1. Výsledky **v matematickej gramotnosti a v riešení problémov** zapojených učiteľov boli významne lepšie oproti VŠ vzdelaným respondentom z PIAAC 1. Zaujímavé je aj zistenie, že napriek tomu, že učители dosiahli pomerne dobrú úroveň zručností, ich úrovne gramotností a riešenia problémov s využitím IKT sa medzi rôznymi vekovými kategóriami významne nelíšili. To znamená, že kompetencie učiteľov najmladšej vekovej kategórie sú porovnateľné s kompetenciami učiteľov najstaršej vekovej kategórie. Prvé výsledky o tom, že miera medzigeneračnej akcelerácie čitateľskej a matematickej gramotnosti je mimoriadne nízka aj medzi učiteľmi, vypovedajú o slabej efektívnosti systému vzdelávania, z čoho pre našu krajinu

vyplýva **potreba zvyšovania kvality a motivácie učiteľov**, s čím úzko súvisí spoločenské ohodnotenie, kvalita prípravy a vzdelávania učiteľov.

Učitelia s vyšším skóre v testoch z čitateľskej, matematickej gramotnosti a riešenia problémov disponujú schopnosťami spracovávať informácie a rýchlo sa rozhodovať, zaujímajú sa o kontinuálne vzdelávanie a získavanie poznatkov

Z hľadiska osobnostných charakteristík testovaná vzorka učiteľov prejavila v najväčšej miere vlastnosti ako **organizovanosť, sebakontrola, spoľahlivosť a líderstvo**. Naopak, učitelia vyjadrili nižšiu preferenciu črt, akými sú priateľskosť, prispôsobivosť a zvedavosť. Mieru zastúpenia osobnostných charakteristík učiteľov uvádzame v **Prílohe 6**. V rámci sledovania týchto osobnostných charakteristík a ich súvislostí s kognitívnymi zručnosťami učiteľov sa ukázalo, že pre kognitívne zdatných učiteľov je dôležité byť celkovo spoľahlivým, zodpovedným, mať sebakontrolu a sebadisciplínu. Ďalej sa učitelia s vysokými úrovňami čitateľskej, matematickej gramotnosti a vysokou úrovňou schopnosti riešenia problémov ohodnotili ako intelektuálne zameraní, teda disponujúci schopnosťou **spracovávať informácie a rýchlo sa rozhodovať, ako aj zaujímajúci sa o kontinuálne vzdelávanie a získavanie poznatkov**. Vyššia úroveň zručností taktiež pozitívne súvisela s vyššou mierou sebakontroly a sebadisciplíny. Naopak, kreativita ani spokojnosť so životom nesúviseli s nameranými kognitívnymi zručnosťami učiteľov. Pozoruhodné je aj zistenie, že učitelia s nižšou úrovňou gramotností sa ohodnotili ako **viac spoločenský a priateľský** oproti učiteľom, ktorí dosahovali vyššie úrovne gramotností. Grafické zobrazenie vzťahov osobnostných charakteristík učiteľov a úrovni čitateľskej a matematickej gramotnosti a úrovni riešenia problémov v IKT je uvedené v **Prílohe 7**.

Organizovanosť, plánovitosť, spoľahlivosť a sebakontrola u učiteľov narastá s vekom, mladší učitelia sú ambicióznejší

Osobnostné faktory a charakteristiky sú vo veľkej miere určujúce v tom, ako pružne sú učitelia schopní čeliť pedagogickým výzvam a inováciám 21. storočia. Analýza zastúpenia osobnostných charakteristík učiteľov podľa veku v Prílohách 8.1 až 8.5 ukázala nasledovné zistenia:

V rámci dimenzie **Svedomitosť (Príloha 8.1)** sa ukázalo, že preferencia črt ako organizovanosť, spoľahlivosť a sebakontrola narastá u učiteľov s vekom. Iba v osobnostnej charakteristike **ambicióznosť** vyjadrili významnejšiu dominanciu danej črty mladší učitelia oproti najstarším učiteľom. Tento výsledok potvrdzuje zistenia o tom, že mladší učitelia sú na začiatku ich kariéry viac motivovaní, energetickejší a ambicióznejší oproti starším kolegom. V dimenzii **Otvorenosť novým výzvam (Príloha 8.2)** sa ukázalo, že **kreativita** je vo väčšej miere zastúpená vo vekovo staršej kategórii učiteľov. Tento výsledok môže súvisieť s bohatšími pedagogickými skúsenosťami starších učiteľov.

Záujem byť lídrom a ťahúňom u učiteľov klesá s vekom. Učitelia všetkých vekových kategórií prejavili priemernú až nižšiu mieru veľkorysosti, teda ochoty podeliť sa s inými o čas a prostriedky

Čo sa týka dimenzie **Extraverzie (Príloha 8.3)**, v osobnostnej charakteristike **vodcovstva – líderstva** (schopnosť ujať sa vedúcej úlohy v práci, byť rozhodný a asertívny) sa u učiteľov ukázal významný pokles preferencie tejto črty s vekom. Črta priateľskosť – spoločenskosť, ktorá indikuje mieru záujmu o spoločenské interakcie, nebola u pedagógov (všetkých vekových kategórii) významne zastúpená. V dimenzii **Ochota (Príloha 8.4)**, ktorá zahrňovala osobnostnú charakteristiku **veľkorysosť – privetivosť** sa ukázalo, že učitelia všetkých vekových kategórii prejavili priemernú až nižšiu preferenciu tejto črty, ktorá predstavuje ochotu ľudí podeliť sa o svoj čas a prostriedky.

Najmladší učители vyjadrili významne menší záujem o spoluprácu v tímoch, najstaršia veková kategória učiteľov nemá rada zmeny pracovných priorit a horšie reaguje na stres

Vekovo výrazné rozdiely sa prejavili v črte **spolupráca** (preferencia spolupráce v tímoch), v ktorej najmladší učители vyjadrili významne menší záujem o spoluprácu v tímoch (**Príloha 8.4**). Na základe výsledkov je možné tvrdiť, že mladší učители, keďže sú vo veľkej miere ambiciózní, asertívni a zameraní na svoj rozvoj a sebaapresadenie v práci, ešte nemusia mať osvojenú zručnosť spolupracovať s kolegami, preto ani v porovnaní so staršími kolegami dôraz na spoluprácu nekladú. V dimenzii **Emocionálna vyrovnanosť** (**Príloha 8.5**) charakterizovanej črtou **vyrovnanosť** (zvládanie pracovných zmien a stres) sa ukázalo, že učители takmer všetkých vekových kategórií sú priemerne schopní zvládať zmeny pracovných priorit a stres. Iba v najstaršej vekovej kategórii učители vyjadrili významne nižšiu dominanciu tejto črty oproti mladším kolegom. To znamená, že najstarší učители vo veku od 55 – 65 rokov nemali podľa ich vyjadrenia radi zmeny pracovných priorit a horšie reagovali na stres. V osobnostnej charakteristike **optimizmus** (pozitívny postoj pri vyrovnávaní sa s neúspechmi) sa najmladší učители vo významne menšej miere ohodnotili ako schopní nastaviť si pozitívny postoj pri vyrovnávaní sa s neúspechmi oproti starším učiteľom. Tento výsledok môže byť daný práve väčšími pracovnými a odbornými skúsenosťami starších kolegov a ich získanou pružnosťou pri zvládaní neúspechov.

U mužov – učiteľov dominuje vyrovnanosť, zvedavosť a intelektuálna schopnosť, u žien – učiteľiek dominuje hlavne ambicióznosť, priateľskosť a spoľahlivosť

V skúmaní rodových rozdielov osobnostných charakteristík učiteľov (**Príloha 9**) sa ukázalo, že učители – muži prejavili väčšiu dominanciu črt **vyrovnanosť** (dobré zvládanie zmeny pracovných priorit), **zvedavosť** (záujem o vzdelávanie sa), **intelektuálna schopnosť** (schopnosť rýchleho spracovávania informácií a rýchleho rozhodovania sa) a sebakontrola (trpezlivosť, pozornosť, nadhľad, kontrola nad svojou prácou). Učiteľky, naopak, v ohodnotení svojich osobnostných črt ukázali preferenciu charakteristík ako **ambicióznosť** (usilovnosť, pracovitosť a spoľahlivosť), **priateľskosť** (záujem o spoločenské interakcie), **spoľahlivosť** (správanie spojené so zmyslom pre zodpovednosť), veľkorysosť (ochota podeliť sa o svoj čas a prostriedky pre pomoc druhým).

Zhrnutie prvých zistení

V interpretácií dát je dôležité zohľadniť fakt, že zúčastnení učители vo svojej profesii prichádzajú do kontaktu s testovacími nástrojmi a majú tak väčšiu šancu efektívnejšie riešiť testovacie otázky. Môžeme však konštatovať, že zapojení učители majú oproti bežnej populácii vysoký kognitívny potenciál. Tieto kognitívne zručnosti je ďalej možné rozvíjať takým smerom, aby aj transfer informácií a odovzdávanie poznatkov žiakom boli efektívnejšie a aby učители disponovali schopnosťou aplikovať progresívne pedagogické trendy a metódy. Z hľadiska osobnostných črt sú tieto výsledky aj určitým ukazovateľom toho, že učители sú priemerne kreatívni, inovatívni a zvedaví, čo práve poskytuje priestor k podpore rozvíjania zmienených schopností. Obzvlášť v príprave vzdelávania budúcich pedagógov je nutné zacieliť pozornosť na implementáciu prvkov kreativity, inovatívnych spôsobov výučby tak, aby sa zvyšoval záujem žiakov o vyučovacie predmety. Zároveň je z našich výsledkov možné tvrdiť, že pre pedagógov s vyššou mierou kognitívnych zručností je dôležité byť spoľahlivým, zodpovedným, disponovať vysokou mierou sebakontroly, intelektuálnej orientácie a záujmu, čo sú dôležité osobnostné črty patriace k pedagogickým kompetenciám 21. storočia a zároveň potrebné k efektívnemu vykonávaniu učiteľskej práce. Môžeme ďalej konštatovať, že preferencie učiteľov zodpovedajú osobnostným profilom rôznych vekových kategórií bežnej populácie, nakoľko sa ukázalo, že pre najstarších učiteľov je dôležitá organizovanosť, plánovanie a sebakontrola, pričom pre najmladších učiteľov je naopak dôležité byť ambicióznymi a asertívnymi.

Národný projekt **Medzinárodné hodnotenie kľúčových kompetencií dospelých (PIAAC)** realizuje NÚCEM od 1. augusta 2018 vďaka finančnej podpore EÚ z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje. Cieľom projektu je získať objektívnu spätnú väzbu o úrovni kompetencií dospelých pracujúcich, ktoré sú potrebné pre uplatnenie sa v modernej spoločnosti a na neustále sa meniacom trhu práce. Súčasťou projektu je aj výskum o úrovni kľúčových kompetencií pedagogických zamestnancov škôl – Vzdelávanie a zručnosti online (PIAAC online). Tento výskum sa uskutočňuje v spolupráci s OECD, ktoré poskytlo pre daný účel projektovému tímu v NÚCEM štandardizované testy a štandardizované psychologické dotazníky používané v 1. cykle medzinárodnej štúdie PIAAC (hlavné meranie PIAAC 1 sa uskutočnilo v r. 2012). OECD zaručuje porovnateľnosť kognitívnych výsledkov PIAAC online s meraním PIAAC 1. Tento výskum sa zameriava na zisťovanie kompetenčných profilov pedagogických zamestnancov základných, stredných a vysokých škôl vo veku do 65 rokov a tiež študentov pripravujúcich sa na učiteľské povolanie. Na základe výskumov národného projektu budú navrhnuté konkrétnejšie odporúčania pre vzdelávaciu politiku MŠVVaŠ SR a poskytovateľov ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov k inovovaniu vzdelávacích programov rozvíjajúcich potrebné kľúčové kompetencie pedagógov. Viac informácií o projekte je uvedených na <https://www.nucem.sk/sk/merania/medzinarodne-merania/piaac/piaac-online>.

Viac informácií o 1. cykle merania PIAAC nájdete tu: <https://www.minedu.sk/data/att/7243.pdf>

Môžete nás sledovať aj na Facebooku: <https://www.facebook.com/piaacsk/>